

Keuze uit de aanwinsten

Schenking Indiase miniaturen aan het Rijksmuseum

Het Rijksprentenkabinet heeft van prof. dr. P. Formijne te Amsterdam een schenking van 270 Indiase miniaturen ontvangen. Het is de enige particuliere verzameling op dit gebied in Nederland van deze omvang en de schenking betekent een belangrijke verrijking van de collectie Aziatische kunst in het Rijksmuseum. Het is een interessant en origineel geschenk, waarvoor het museum uit naam van het Nederlandse publiek de schenker dankbaar is.

De eerste ontmoeting van de verzamelaar met Indiase miniaturen vond in 1959 op een veiling in Amsterdam plaats. Toen kocht hij zijn eerste bladen. Sedertdien slaagde hij erin een collectie op te bouwen, die nu een representatief overzicht geeft van de verschillende Indiase scholen. De belangstelling van de verzamelaar is in de eerste plaats uitgegaan naar de inheemse stijlen en minder naar werk dat onder Europese invloed is ontstaan; de vroegste miniaturen dateren uit de 15de en de laatste uit de 19de eeuw.

In de loop der jaren is dr. Formijne zich steeds meer gaan verdiepen in de verhalen die in de miniaturen zijn afgebeeld en in de wereld die deze verhalen vertegenwoordigen. Door zijn vertrouwdheid hiermee slaagde hij erin miniaturen met een grote verscheidenheid aan onderwerpen bijeen te brengen. Ook werd de verzamelaar geconfronteerd met problemen betreffende de toeschrijvingen aan de vele onderling verwante scholen. Hij bracht derhalve een boekerij en een docu-

mentatie bijeen die hem ten dienste stonden bij het bestuderen van de Indiase kunst. Reeds geruime tijd geleden besloten de heer en mevrouw Formijne de verzameling een bestemming te geven in het Rijksmuseum. Dit leidde er toe dat in 1978 een tentoonstelling in het Rijksprentenkabinet werd georganiseerd van een keuze uit de collectie. Hierbij verscheen in samenwerking met de verzamelaar een catalogus van de hand van drs. Pauline C. M. Lunsingh Scheurleer, toen conservator en thans hoofd van de afdeling Aziatische kunst. Voor deze catalogus schreef de verzamelaar zelf een inleiding. Sedertdien is de collectie nog aanzienlijk uitgebreid. Daarom worden hier, naast een aantal al eerder gepubliceerde werken, enkele miniaturen afgebeeld die een indruk van de verzameling geven.

Gevoegd bij de kleine, reeds aanwezige groep miniaturen, bezit het Rijksmuseum nu een overzicht van de talrijke scholen die er in de Indiase miniatuurkunst van de 15de tot en met de 19de eeuw zijn geweest. Vooral de kunst van Rajastan in het noordwesten, de Punjab in het noorden en Deccan in zuidelijk India is goed vertegenwoordigd.

In de toekomst zal een tentoonstelling van Indiase miniaturen uit eigen bezit worden georganiseerd. Daarvan vormt de collectie Formijne nu de belangrijke, rijk geschaakte kern.

I

Afb. 1. INDIA, RAJASTAN, MEWAR (?), tweede kwart 16de eeuw.

De kleine Krishna gooit de wagen omver (Sakata-bhanga).

Penseel in kleuren, 177 x 246 mm. Midden in de voorstelling in Nagari-schrift: *Sakata-bhanga*, het vernietigen van de wagen; onderaan in de voorstelling: *Krishna en Mitharam*, de naam van de schilder of de opdrachtgever.

Opm.: Dit is nr. 33 in een serie illustraties van verhalen uit de *Bhagavata Purana* over het leven van Krishna, waaruit omstreeks 50 bladen bekend zijn. Het blad toont links de kleine Krishna liggend onder

een wagen en rechts het moment dat hij, kwaad omdat zijn moeder niet op zijn roepen om melk reageert, de wagen omver werpt. Hierdoor vallen de potten van de wagen. De miniaturen laten de vroege Indiase stijl zien vóór de invloed van de Mogol-school. *Tent.*: Pauline C.M. Lunsingh Scheurleer, *Miniaturen uit India, De verzameling van Dr. P. Formijne*, Amsterdam (Rijksprentenkabinet) 1978-'79, nr. 8, afb. 1 (met vroegere literatuur).

Herk.: Veil. Sotheby, Londen 7-7-1975, nr. 134. Geschenk dr. P. Formijne, Amsterdam, 1993 (inv.nr. RP-T-1993-~~118~~ 118CR)

Afb. 2. INDIA, MOGOL, ca.1600.

Gevecht van Salm en Tur met Irai.

Verso: De apostel Paulus. Penseel in kleuren en goud, 255 x 157 mm (zonder de randen); verso: penseel in zwart en kleuren, 156 x 103 mm (zonder de randen).

Onderschrift op de rand betreffende het onderwerp van de miniatuur.

Opm.: Dit is een illustratie uit de *Shahnama*. Volgens het onderschrift is de strijd voorgesteld tussen de zonen van koning Faridur. Zij hadden land van hun vader gekregen, maar Salm en Tur gunden Irai zijn deel (Iran) niet. Irai werd

جنگ اوتوزماييج

in de strijd gedood. De voorstelling van de apostel Paulus op de keerzijde is geïnspireerd op het voorbeeld van een tot dusver niet geïdentificeerde Europese prent.

Herk.: Veil. Sotheby, Londen 7-7-1980, nr. 118. Geschenk dr. P. Formijne, Amsterdam, 1993 (inv.nr. RP-T-1993-117) (R)

Afb. 3. INDIA, DECCAN, GOLKONDA, eind 17de eeuw. Een vrouw met een kalfje. Penseel in kleuren en goud, 246 x 153 mm (zonder de rand).

Opm.: Er zijn verschillende versies van deze voorstelling bekend, waarop de vrouw met andere dieren is voorgesteld. Tevens bestaat een versie waarop zij Krishna als kind draagt.

Tent.: Amsterdam 1978-'79 (*op. cit.*), nr. 38, afb. 15.

Herk.: Veil. Sotheby, Londen 11-7-1972, nr. 68. Geschenk dr. P. Formijne, Amsterdam, 1993 (inv. nr. RP-T-1993-128).

Afb. 4. INDIA, RAJASTAN, BIKANER, ca. 1670. Een prinses en twee dienaresen.

Penseel in kleuren, 144 x 104 mm.

Opm.: De prinses, gezeten op een zeskantige verhoging, wordt koelte toegezwaid door een dienares, terwijl een andere de *tanpura* bespeelt.

Herk.: Particuliere collectie, Nederland. Geschenk dr. P. Formijne, Amsterdam, 1993 (inv.nr. RP-T-1993-127).

Afb. 5. INDIA, RAJASTAN, MEWAR, ca. 1720.

Beren in een landschap. Penseel in kleuren, 197 x 175 mm (zonder de randen).

Opm.: Dit is een illustratie uit het boek van de droomuitleggingen. Boven de voorstelling staat geschreven dat iemand die over beren droomt verlies van geld, verdriet, ellende en ruzie te wachten staan. Andere illustraties uit hetzelfde boek vertonen onder andere fantasedieren.

Tent.: Amsterdam 1978-'79 (*op. cit.*), nr. 70, afb. 23.

Litt.: J. Bautze, *Indian Miniature Paintings, c. 1590-c. 1850*, Amsterdam Galerie Saundarya Lahari) 1987, onder nr. 23.

Herk.: Veil. Sotheby, Londen 9-7-1974, nr. 126. Geschenk dr. P. Formijne, Amsterdam, 1993 (inv.nr. RP-T-1993-120).

॥ अर्थनाशं मनस्तापं देशान्तगतस्तथा ॥ अशुभं कलहश्चैव ॥ रि
 ॥ हरूपं विविधयेत् ॥

7

Afb. 6. INDIA, MOGOL, begin 17de eeuw of later.

Atlasvlinder.
Penseel in kleuren,
180 x 119 mm (zonder de randen).

Opm.: De Groot-Mogol Jahangir (1605-1628) liet voor het eerst talrijke planten en dieren in miniaturen uitbeelden, maar het betreft hier waarschijnlijk een miniatuur uit later tijd. Verwante vlindersoorten worden aangetroffen in het heuvelgebied van de Himalaya. De witte vlekken op de vleugels zijn doorschijnend.

Tent.: Amsterdam 1978-'79 (*op. cit.*), nr. 14, afb. 7.

Herk.: Kunsth. Forham, Londen. Geschenk dr. P. Formijne, Amsterdam, 1993 (inv.nr. RP-T-1993-116).

Afb. 7. INDIA, RAJASTAN, MEWAR, ca. 1705.
Amar Singh II op neushoornjacht.

Penseel in grijs, rood, wit en goud, 170 x 205 mm (zonder de randen).

Opm.: Amar Singh, die vaak is geportretteerd, was vorst van Mewar van 1698-1710. De voorstelling gaat misschien terug op een voorbeeld van de Mogol-chool. De uitbeelding van neushoorns is zeldzaam in de Indiase kunst.

Tent.: Amsterdam 1978-'79 (*op. cit.*), nr. 69, afb. 22 (met vroegere literatuur).

Herk.: Veil. Christie, Londen 15-12-1971, nr. 104. Geschenk dr. P. Formijne, Amsterdam, 1993 (inv.nr. RP-T-1993-119).

Afb. 8. INDIA, RAJASTAN, ca. 1750.

Een wilde olifant.
Penseel in zwart en kleuren,
162 x 248 mm (zonder de randen). Rechts onderaan de naam van de olifant: *sattaij-asatilaka*.

Opm.: De man links probeert met een wapen de olifant in te tomen. Rondom het dier is stof en damp.

8

9

10

niet waarschijnlijk via Gahlin > Formijne

*Ued
deel v
Schieding*

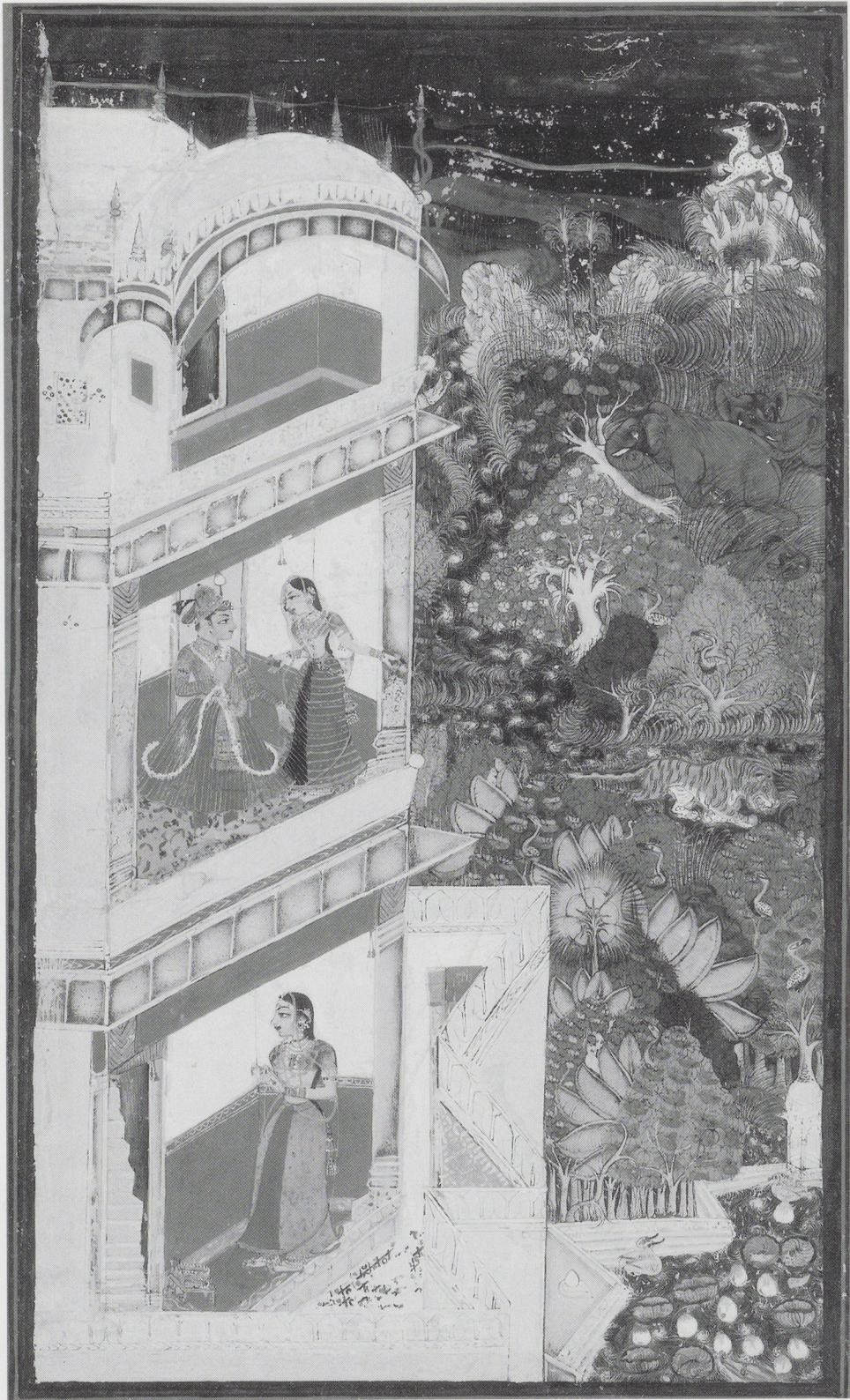
Herk.: Kunsth. Sven Gahlin, Londen. Geschenk dr. P. Formijne, Amsterdam, 1993 (inv.nr. RP-T-1993-130).

Afb. 9. INDIA, RAJASTAN, BUNDI, ca. 1775. Gevecht van waterbuffels. Penseel in kleuren, 160/170 x ca. 257 mm (zonder de randen).

Opm.: De gevechtsscène van twee waterbuffels gaat terug op het voorbeeld van een Perzische tekening (veil. Sotheby, Londen, 20-6-1983, nr. 148).

In de voorstelling van de Indiase miniatuur is het landschap, waarboven de scène zich afspeelt, toegevoegd. Twee figuren proberen de dieren tot bedaren te brengen met water uit grote zakken. Tent.: Amsterdam 1978-'79 (op. cit.), nr. 80. Herk.: Veil. Sotheby, Londen 7-7-1975, nr. 114. Geschenk dr. P. Formijne, Amsterdam, 1993 (inv.nr. RP-T-1993-132).

Afb. 10. INDIA, PAHARI, BASOHLI, ca. 1730. Een liefdespaar in een nachtelijk landschap met een tijger. Penseel in kleuren en goud, 188 x 181 mm (zonder de randen). Opm.: Het thema van een paar dat in de nacht wordt aangevallen door een tijger komt in een aantal verhalen voor. De bijzondere weergave van het landschap met een rivier die van een berg stroomt is geïnspireerd op een oud Perzisch voorbeeld.

12

Tent.: Amsterdam 1978-'79
(*op. cit.*), nr. 105, afb. 3.
Herk.: Veil. Mak van Waay,
Amsterdam 4-11-1959, nr. 774.
Geschenk dr. P. Formijne,
Amsterdam, 1993 (inv.nr.
RP-T-1993-124).

Afb. 11. INDIA, KOTAH
ca. 1720.
Krishna en Radha in een
paleis bij een tuin met dieren.
Penseel in kleuren, 251 x 147
mm (zonder de randen).
Opn.: De voorstelling beeldt
de regenmaand uit. Krishna
wordt door een dienaar ont-
vangen terwijl zijn geliefde

Radha een verdieping lager op
hem wacht. In de tuin zien we
allerlei dieren, waaronder op
de berg in de verte een hyena,
verder olifanten, een tijger,
apen, vogels, een krokodil en
eenden in een vijver met lotus-
bloemen.

Tent.: Amsterdam 1978-'79
(*op. cit.*), nr. 85.
Herk.: Veil. Christie, Londen
29-7-1971, nr. 211. Geschenk
dr. P. Formijne, Amsterdam,
1993 (inv-RP-T-1993-129).

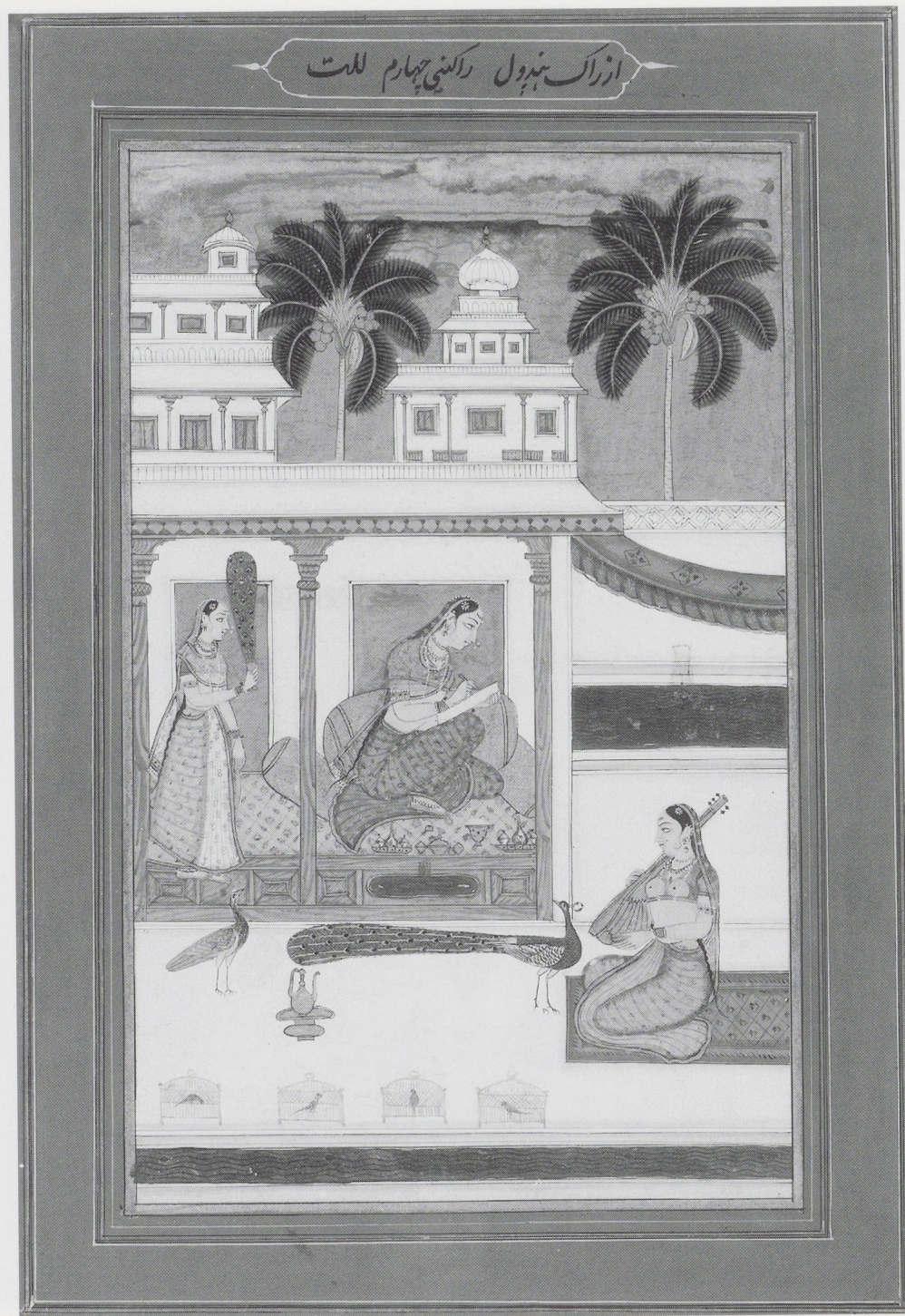
Afb. 12. INDIA, PAHARI,
CHAMBA, ca. 1810.
Krishna vraagt Radha zijn
fluit terug.

Penseel in kleuren, 163 x 115
mm (zonder de randen).
Opn.: Dit is een illustratie uit
de *Bhagavata Purana*. Volgens
B.N. Goswami is Chajju de
maker van deze miniatuur.
Tent.: Amsterdam 1978-'79
(*op. cit.*), nr. 109, afb. 4.
Herk.: Kunsth. Kouw,
Amsterdam. Geschenk dr. P.
Formijne, Amsterdam, 1993
(inv.nr. RP-T-1993-123).

Afb. 13. INDIA, RAJASTAN,
JAIPUR, ca. 1800.
Verering van *Linga* bij nacht
en een verschijning van
Krishna.

Penseel in kleuren en goud,
307 x 243 mm.
Opn.: De vrouwen vereren het
fallussymbool van Shiva, de
Linga, dat in een klein altaar
op de grond staat; Krishna
verschijnt als een visioen in het
water op de achtergrond. Voor
het altaar staan offeranden en
branden olielampen.
Tent.: Amsterdam 1978-'79
(*op. cit.*), nr. 92.
Herk.: Kunsth. Maggs,
Londen (*Maggs Bulletin* 12
(1967), nr. 27). Geschenk dr.
P. Formijne, Amsterdam, 1993
(inv.nr. RP-T-1993-133).

15

Afb. 14. INDIA, DECCAN, HYDERABAD, eerste helft 18de eeuw.

Een vrouw tekent het portret van haar afwezige geliefde (*Dhanasri Ragini*).

Penseel in kleuren en goud, 250 x 153 mm (zonder de randen).

Opm.: Illustratie van een gedicht, ontleend aan een *ragini*, een vrouwelijke melodie. Deze *Dhanasri Ragini* hoort bij het begin van de winter en wordt midden op de dag gezongen. Een dienares speelt op de *tanpura* en op de voorgrond staan vier vogelkooien.

Tent.: Amsterdam 1978-'79 (*op. cit.*), nr. 42.

16

Herk.: Kunsth. Kouw, Amsterdam. Geschenk dr. P. Formijne, Amsterdam, 1993 (inv.nr. RP-T-1993-126).

Afb. 15. INDIA, PAHARI, NURPUR, ca. 1800.

Een vrouw met een pauw. Penseel in kleuren, 183 x 130 mm.

Opm.: De vrouw heeft een parelketting in haar hand, die zij aan de vogel lijkt te geven. De bloeiende boom is een toespeling op de jeugd van de vrouw.

Tent.: Amsterdam 1978-'79 (*op. cit.*), nr. 116, afb. 34.

Herk.: Kunsth. Maggs, Londen (*Maggs Bulletin* 27 (1977), nr. 47). Geschenk dr. P. Formijne, Amsterdam, 1993 (inv.nr. RP-T-1993-122).

Afb. 16. INDIA, DECCAN, SHORAPUR, ca. 1790. Twee vrouwen en een pauw (*Gujari Ragini*).

Penseel in kleuren, 183 x 103 mm.; onderaan op de boom gesigneerd: *Azlat*.

Opm.: De vrouw rechts stemt de *tanpura*, de andere houdt zich aan een twijg van de boom vast. Er zijn enkele andere miniaturen met vrijwel dezelfde voorstelling bekend (o.a. *Maggs Bulletin* 9 (1965), nr. 26).

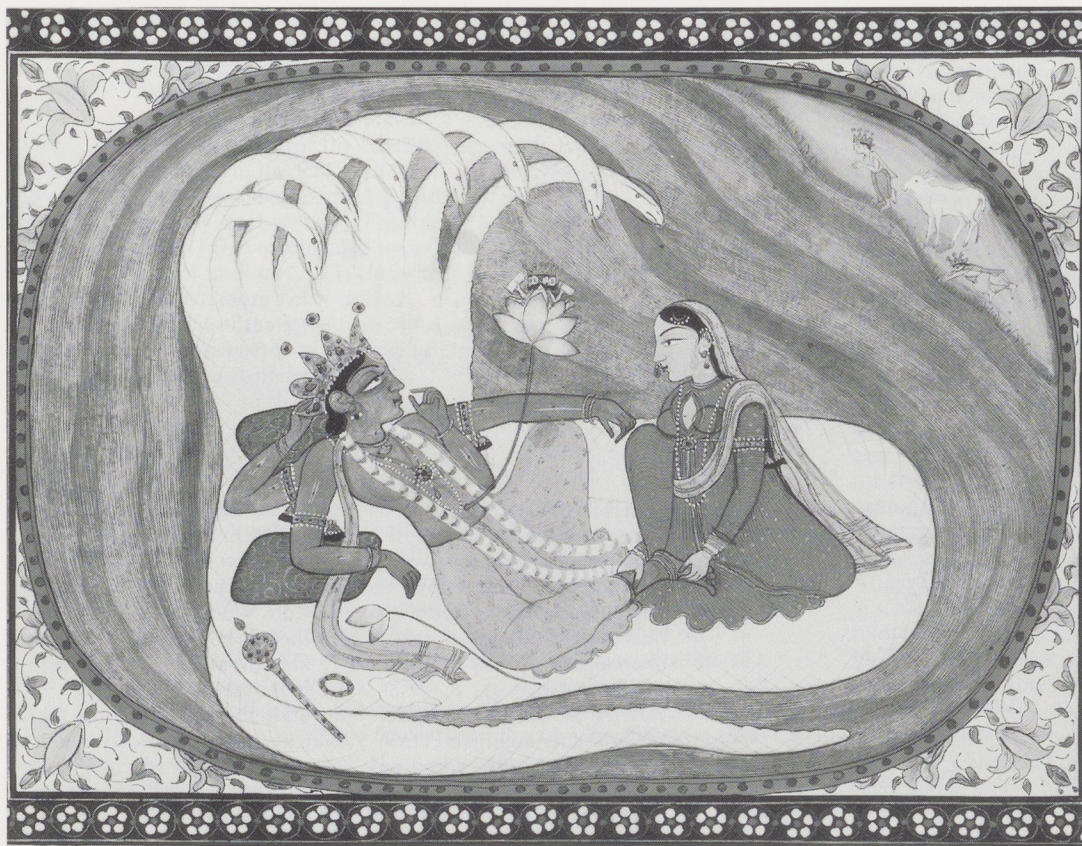

17

Tent.: Amsterdam 1978-'79
(*op. cit.*), nr. 54.
Herk.: Veil. Sotheby, Londen
12-12-1972, nr. 53. Geschenk
dr. P. Formijne, Amsterdam,
1993 (inv.nr. RP-T-1993-134).

Afb. 17. INDIA, PAHARI,
KANGRA, ca. 1830.
Twee asceten in een land-
schap.
Penseel in kleuren, 186 x 255
mm (zonder de randen).
Opm.: Het is niet bekend uit
welk verhaal deze voorstelling
van twee yogi's in een land-
schap afkomstig is. De yogi's
zijn herkenbaar aan de knotjes
in hun haar. Ze hebben ieder
een muziekinstrument bij zich,
de *vina*. Een van de yogi's ver-
frist zich in de vijver met
lotusbloemen.

Tent.: Amsterdam 1978-'79
(*op. cit.*), nr. 120, afb. 36.
Herk.: Kunsth. Maggs,
Londen (*Maggs Bulletin* 28
(1978), nr. 44). Geschenk dr.
P. Formijne, Amsterdam, 1993
(inv.nr. RP-T-1993-121).

18

Afb. 18. INDIA, PAHARI,
MANDI, ca.1840.

Vishnu liggend op de wereld-
slang.

Penseel in kleuren 146 x 213
mm (zonder de randen).

Opm.: Na eeuwenlang op de
slang Ananta in het water te
hebben geslapen ontwaakt
Vishnu. Lakshmi zit voor hem
en masseert zijn voeten. Uit
zijn navel groeit een lotus-
bloem, waaruit Brahma wordt
geboren. Door hem zal de
wereld worden geschapen.

Herk.: Veil. Sotheby, Londen
11-12-1973, nr. 418. Geschenk
dr. P. Formijne, Amsterdam,
1993 (inv.nr. RP-T-1993-125).